

Ольга ЛЯШКО

Головна зберігачка фондів
Національного заповідника
«Глухів»

Скарбниця пам'яті: історія і трагедія Уланівського музею

«Що для тебе означає музей?» – питаєте ви. Я відповім: «Це не просто приміщення, де зібрані старовинні речі. Це місце, де зберігається пам'ять поколінь, де живе дух предків, де кожен експонат – мовчазний свідок історії. Це не лише частина культури, а частина нас самих, місце, де можна побачити й відчувати те, що формувало нас як націю». Саме тому втрата музеїв завжди викликає смуток і душевний біль.

Музей історії села Уланове (колишнього Глухівського району, натеper Есманської територіальної громади) – один із таких осередків пам'яті – нині, на жаль, офіційно ліквідований. Рішення про припинення його діяльності було прийняте сесією Есманської селищної ради. Однак основною причиною цієї ухвали стала не адміністра-

тивна постанова, а війна. У квітні 2025 р. внаслідок чергового російського бомбардування було остаточно зруйнувало будівлю, у якій розміщувалась музейна експозиція. Сотні унікальних експонатів, які десятиліттями збирали ентузіасти, були знищені керованими авіабомбами. Згоріли не просто речі – зникла частина історії громади.

Втім, навіть серед руїн, знайшлося місце для надії. Завдяки діям голови громади Сергія Мінакова та підтримці небайдужих мешканців вдалося врятувати частину колекції – 16 картин. Їх передали на тимчасове зберігання до Національного заповідника «Глухів». Всі полотна перебували у незадовільному стані: вкриті кіптявою та пилом, деякі пошкоджені уламками від снарядів... Художником-рестав-

Знайомство співробітників
Національного заповідника «Глухів»
з експозицією Уланівського музею (2019 р.)

Зала, присвячена історії села Уланове XIX – першої половини XX ст.

ратором відділу охорони та реставрації пам'яток Олександром Маслюком було виконано механічне очищення поверхні картин від пилу та поверхневих забруднень для збереження та подальшої реставрації. Серед врятованих картин – полотна як відомих, так і маловідомих художників: Ф. С. Гончарова, Л. М. Стиля, Ф. З. Ахмаддуліна, Є. Васильченка, Т. А. Шакотька.

Повертаючись до історії створення цього музею, слід згадати, що він був заснований у 1959 р. при Уланівській середній школі за ініціативою учителя початкових класів Петра Івановича Киселенка, який розпочав збір експонатів ще на початку 1950-х років разом із учнями та місцевими жителями. Він ➡

← очолював музей до 1995 р.

З 1995 по 2006 роки музей функціонував на громадських засадах під керівництвом вчителя історії Анатолія Олександровича Горбовцова. Протягом 2003–2006 років заклад залишався без керівника.

У 2005 р., враховуючи цінність музейної експозиції, постановою колегії Сумської обласної державної адміністрації від 28.10.2005 № 9/4 Уланівському музею було присвоєно почесне звання «народний» (пізніше цей статус скасовано). 25 липня

2006 р. була офіційно введена посада директора музею. Відповідно до наказу від 14 серпня 2007 р. № 257 музей перейшов у підпорядкування Уланівської сільської ради з підзвітністю відділу культури і туризму Глухівської районної державної адміністрації.

Музей знаходився в окремій цегляній будівлі, зведеній у 1848 р. як приватний будинок. У 1911 р. її реконструювали для потреб інвалідного будинку Скобелевського комітету, а з 1920-х років там діяла Уланівська школа. 1969 року у приміщенні, в семи залах, розмістилась му-

зейна експозиція. Фонди музею налічували понад 4 тис. предметів, серед яких були історичні документи, фотографії, рідкісні книги, археологічні артефакти, нумізматичні колекції та матеріали про видатних людей Сумщини.

Історія Уланівського музею – це історія любові до рідного краю, самовідданості та праці ентузіастів, про силу пам'яті та культурну спадщину, що об'єднує покоління. Попри трагічну долю музею, ми зобов'язані зберігати те, що вдалося врятувати, і передавати нащадкам історичну правду про цю жакливу війну.

Юлія
ШИШКІНА

Наукова співробітниця
Національного заповідника
«Глухів»

ВТРАЧЕНІ ПЕРЛИНИ ГЛУХІВЩИНИ. Церква архістратига Михаїла у с. Холопкове за проєктом О. Гросса

Глухівщина вражає не тільки мальовничою природою, а й архітектурно-містобудівною спадщиною, представленою як окремими пам'ятками, так і комплексами церковної архітектури XVII–XIX ст. Але, на жаль, чимало з них втрачено. Об'єкти культової архітектури гинули внаслідок різних причин. Багато дерев'яних православних храмів розбирали самі громади віруючих після будівництва поряд нової мурованої церкви, не усвідомлюючи, що стара церква чи дзвіниця також мала певну історико-архітектурну, мистецьку чи наукову цінність. Деякі з об'єктів культової архітектури втрачені під час двох світових воєн. Це переважно єврейські синагоги та культові споруди інших конфесій. Більшість мурованих і дерев'яних синагог знищені нацистами під час окупації України у 1941–1943 рр., як не пережили це лихоліття й окремі православні храми. Та найбільше пам'ятки церковної архітектури потерпіли від комуністичного режиму, який тривав як офіційна внутрішня політика СРСР з 1920-х до 1980-х рр. У цей час відбулись наймасовіші втрати – понад 50 % від загальної кількості. Однією зі зруйнованих церков на теренах Глухівського повіту стала Михайлівська церква XIX ст. у с. Холопкове.

Село Холопкове (з 1946 року – Перемога) знаходиться в чарівній місцевості на лівому березі річки Есмань за 15 км від Глухова. У книзі «Історія міст і сіл УРСР. Сумська область» зазначається, що перша писемна згадка про Холопкове

відноситься до 1499 р. Та значне поселення в цій місцевості з'явилося ще в глибоку давнину, про що свідчать археологічні знахідки та місцеві легенди. З книги П. Кулаковського «Чернігово-Сіверщина у складі Речі Посполитої (1618–1648)» дізнаємося, що село до 1618 р. належало московському цареві, його мешканців називали «холопами», а село – Холопковим. З давніх-давен у селі існувала церква. Існують відомості, що в ній зберігалися Євангеліє київського друку 1668 р., ще одне київське Євангеліє 1697 р., новгородський Трифолог 1678 р. та Апостол 1688 р. московського друку.

У 1867 р. почалося будівництво нового храму в центрі села. Після його зведення стара церква ще деякий час існувала. У новому церковному приміщенні улаштували центральний престол на честь архістратига Михаїла. Два бічні престоли були відповідно присвячені Казанській іконі Божої Матері та Воздвиженню Чесного Животворящого Хреста Господнього.

У фондах Державного архіву Чернігівської області (ДАЧО) науковцями Національного заповідника «Глухів» були виявлені документи (ф. 127) щодо будівництва кам'яної церкви в ім'я архістратига Михаїла у с. Холопкове Глухівського повіту із креслениками відомого талановитого глухівського архітектора Олександра Івановича Гросса. Серед його збережених архітектурних творів слід відзначити реконструйовану 1867 р. глухівську Вознесенську

церкву, притвор із дзвіницею (1871 р.) Миколаївського храму (м. Глухів), бічний притвор (1873 р.) церкви Успіння Пресвятої Богородиці (с. Тулиголове), дзвіницю (1874 р.) Михайлівської церкви (м. Вороніж).

Архівні документи свідчать, що 7 червня 1865 р. розпочалася справа щодо будівництва церкви у с. Холопкове. До Чернігівської Палати Державного Майна з Глухівського повіту Холопківського Волосного Правління надійшов рапорт від священника с. Холопкове Афанасія Піневича (за згодою парафіян) із проханням надати дозвіл на будівництво нової кам'яної церкви у центрі села при великій проїзній дорозі з м. Глухова до м. Путивля. На будівництво храму були зібрані добровільні пожертви (95 руб. сріблом), а за дозволом єпархіального керівництва був улаштований цегляний завод для виготовлення цегли.

Із архівної справи дізнаємось, що при визначенні місця розташування храму враховувалась думка парафіян. Про це свідчить представлений кресленик та допис до нього: «Согласно докладу Строительного отделения от 6 июня 1866 г., утверждённому Губернатором, церковь полагается поставить на месте под лит. А в 20-саженном расстоянии от обывательских строений; если же прихожане озаботятся об уничтожении прилегающего к погосту квартала С, то церковь разумеется поставит на линию улицы, на линию под лит. Б».

Губернське правління уважно слід-

кувало за якістю будівельних робіт, ретельно перевіряючи кваліфікацію архітектора. Під час робіт через негоду відбулося руйнування купола майже добудованого храму. На цю подію архітектор О. Гросс надав пояснювальну записку наступного змісту: «Имею честь уведомить: 1-е, что купол на строящейся в с. Холопково каменной церкви окончен только каменною работою, но не был ещё покрыт и не защищён от влияния на него непогоды, и в случившийся 18 августа 1870 г. проливной дождь с сильнейшим порывистым ветром не мог устоять и без того не вполне высохший и не окрепший. Защитить мне выведенный купол от влияния непогоды не было возможности; 2-е, доказательством того, что собственно неблагоприятная погода была существенною причиною падения купола служит то, что капитальные стены вновь строящейся церкви остались в совершенно неповреждённом положении. А по сему 3-е, дальнейшая работа церкви не должна приостанавливаться, а продолжаться, так как не предстоит к тому никаких насколько-нибудь препятствующих условий, и в запасе имеется много приготовленных материалов».

Ця справа розглядалася пів року. 15 березня 1871 р. «Строительное отделение Черниговского Губернского Управления Министерства Внутренних Дел» ухвалило рішення і надало відповідь: «Черниговская Духовная Консистория в отношении об обрушении купола в строящейся церкви в с. Холопково просила об освидетельствовании этой церкви. Губернский инженер И. Савицкий, приняв на себя освидетельствование означенной церкви, представил составленный об этом акт, присовокупляя, что причина обрушения купола и столбов в церкви было употребление без надлежащей сортировки в работу плохой выжигки кирпича, который даже в оставшихся целыми стенах от дождей размок и местами выкрошился. При обрушении купола стены дали трещины, так что если устраивать вновь купол каменный, то пришлось бы разбирать все стены. Поэтому он (И. Савицкий) полагал бы разрешить прихожанам, согласно их мнения, устроить купол деревянный. На это предложение со стороны Строительного Отделения препятствий не встречается. Заключение: О вышеописанном объявить прихожанам церкви в с. Холопково Глуховского уезда, через Глуховское Уездное Полицейское Управление, о

Проект кам'яної церкви архієратига Михайла в с. Холопкове (1866 р.)
ДАЧО, ф. 127, оп. 10, спр. 159

том, что если они желают устроить на означенной церкви деревянный купол вместо обрушившегося каменного, то должны представить на это проект». 18 березня 1871 р. припис був оголошений Поліцейським Управлінням.

Врешті-решт кам'яну церкву архієратига Михайла у с. Холопкове добудували. Так вона «спокійно» проіснувала до початку 20-х років ХХ ст., доки не розпочалась епоха войовничого атеїзму. Протягом 1917–1927 рр. у храмі служив священником протоієрей Кипріан (Кипріан Лукич Соловійов), випускник Київської духовної академії. Він до того ж мав музичні здібності – чудово співав і грав

на скрипці. У грудні 1927 р. проти нього було заведено кримінальну справу за «агітацію проти суспільного ладу». В обвинувачення ставили те, що отець Кипріан організував дитячий хор, що «суперечило в селі піонерському руху». Священника заарештували, згодом відправили на заслання і розстріляли.

На початку 30-х років ХХ ст. рішенням органів радянської влади церкву закрили, зняли хрести і дзвони, порозбирали ікони в іконостасі. Одного разу під час непогоди у порожній храм вдарив блискавка і зруйнувала один бік. Згодом влада вирішила взагалі позбутися ідеологічно ворожої споруди. Так у 1935 р. вона була повністю знищена.

Людмила АРТЕМОВА

Завідувачка науково-дослідного відділу Національного заповідника «Глухів»

Цьогоріч минає 275 років від часу, коли 22 лютого 1750 р. у місті Глухові відбулося обрання Кирила Розумовського (1728–1803) на гетьманську посаду. Ця подія стала однією з ключових в історії останнього періоду доби Гетьманщини. З нагоди цієї дати презентуємо серію тематичних публікацій, що висвітлюють сторінки історії через призму просторового та культурно-політичного ландшафту Глухова середини XVIII ст.

Після чергового скасування російськими можновладцями гетьманської влади у 1734 р., Лівобережна Україна опинилася в умовах прямого адміністративного контролю з боку імперського центру. Незважаючи на формальне збереження окремих елементів автономії, реальне політичне життя в Україні поступово втрачало національну специфіку. Водночас серед української старшини не згасало прагнення до відновлення гетьманського устрою як гаранта збереження прав і традиції козацької державності. У 1746 р. представники генеральної старшини Лівобережної України – Я. Лизогуб, М. Ханенко та В. Гудович – звернулися до імператриці Єлизавети Петрівни з офіційним клопотанням про повернен-

ня інституту гетьманства на Лівобережжі. З волі доньки Петра I, який свого часу активно руйнував українську державність, у 1750 р. відбулося відновлення гетьманської форми правління.

22 лютого 1750 р., в умовах абсолютистської Російської імперії, у столиці Гетьманщини – Глухові – на центральному майдані міста за участю представників усіх станів було проведено вибори нового гетьмана. Правителем автономії став 22-річний Кирило Розумовський (1728–1803). І хоча кандидатуру гетьмана визначила імператриця, а на Глухівській раді відбулося лише втілення сценарію обрання, проте цей акт мав не лише формальний характер. Він став важливим сигналом для всього українського суспільства того часу – свідченням прагнення до відродження державної окремішності та збереження козацько-гетьманських традицій.

Коли, через понад рік, 29 червня 1751 р. новообраний гетьман Кирило Розумовський, у супроводі колезького радника Григорія Теплова з багаточисельною свитою та солдатами Ізмайлівського полку, прибув до Глухова, місто постало перед ним як функціонуючий і відновлений після нищівних пожеж 1732 та особливо 1748 років адміністративний осередок Гетьманщини. Тут збиралися з'їзди старшини, розташовувалася Генеральна

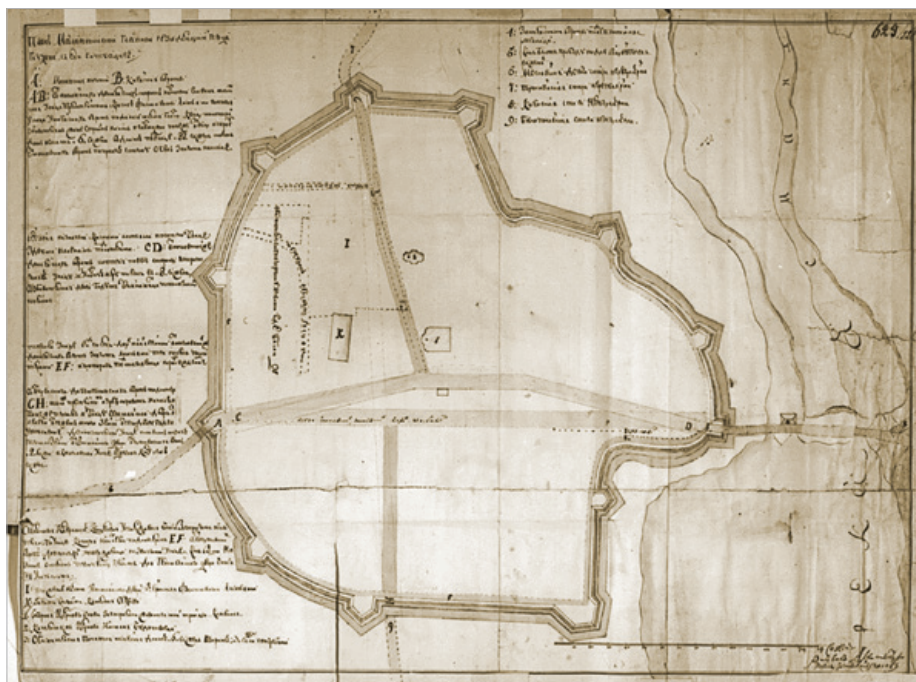
Олексій Осипов. Гравіюваний портрет Кирила Розумовського. Публікується за виданням: Д. Бантиш-Каменський «Історія Малої Росії», 1830 р.

військова канцелярія – головний урядовий орган Гетьманщини, гетьманська резиденція, гарматня (артилерійський двір). Розвинена міська інфраструктура, сакральні муровані і дерев'яні споруди та комплекси свідчили про ключову роль Глухова у політично-культурному житті Гетьманщини у XVIII ст.

Гетьманський Глухів часів К. Розумовського відповідав затвердженому, згідно імператорського указу від 23 липня 1748 р., плану відбудови Глухова. Цей регламентований план регулярної забудови міста був розроблений архітектором А. Квасовим, І. Мегасовим і втілений у життя під керівництвом капітана Київського інженерного корпусу Ю. Наумова.

Так, у 1749 р. були споруджені нові дерев'яні брами – Київська, Московська і Путивльська. Донесення капітана Ю. Наумова, датоване 17 серпнем 1749 р., містить відомості про оздоблення фортечних брам та мостів балаясиною, гербами й іншими прикрасами. Для виконання цих робіт із Стародубського полку і Глухівського гарнізону були відправлені токарі, різьбярі.

На плані Глухівської фортеці 1750 р. оберквартирмейстера Магнуса фон Ренне зображено 9 фортечних брам: Київська, Московська, Білополівська, Путивльська і ще п'ять брам, які, скоріш за все, були невеликими проходами у товщі міських укріплень. У цей період у Глухові також відбувалося розширення та вирівнювання головних (до 8 сажнів завширшки – 17 м) і другорядних (до 5 сажнів – 10,5 м) вулиць та провулків,

План Глухівської фортеці архітектора І. Мегасова після пожежі 1748 р.

реконструкція оборонних валів і ровів, здійснювалося будівництво фортечних веж, підвісних мостів через рови.

Муровані Миколаївська та Михайлівська церкви, Глухівський Успенський дівочий монастир, дерев'яна Варваринська церква, мурований храм святих Анастасій, споруджуваний Троїцький собор – ці святині, разом з іншими об'єктами культу, розташованими як у межах міських укріплень Глухівської фортеці, так і за їх межами – на Білополівці, Веригині – склали архітектурний ансамбль Глухова XVIII ст., гармонійно поєднуючи оборонну й духовну складові міського середовища.

Центром соціального, політичного, духовного і культурного життя у Глухові був Радний майдан – головна площа Гетьманщини у XVIII ст. Протягом десятиліть Радний майдан виконував функцію сакрального публічного середовища, в якому співіснували інститути церковної і світської влади, де збиралися козацькі ради і велася ідеологічна боротьба за українську ідентичність у межах Російської імперії. До нищівної пожежі 1748 р. на Радному майдані височіли головні храми міста – Троїцький собор (будувався), Миколаївська церква та дерев'яна церква на честь великомучениці Варвари. Тут також містилися ратуша, до якої прилягали торгові ряди, будівлі установ генерального уряду.

Елекція Кирила Розумовського у Глухові відбувалася у Миколаївській церкві. Вона побудована у 1693–1695 рр. майстром Матвієм Єфимовим на замовлення глухівського сотника Василя Федоровича Ялоцького на місці старої однойменної дерев'яної церкви. Мурована Миколаївська церква була тридільною, триверхою і під час гетьманського правління Кирила Розумовського – ще без мурованої дзвіниці. На плані Глухова 1750 р. Миколаївська церква позначена як «Церква кам'яна святителя Миколи Чудотворця і дерев'яна дзвіниця, що до неї належить».

У 1756 р. для упорядкування гетьманського Глухова і Батурина К. Розумовським було створено нову адміністративну структуру – «Експедицію Глухівського і Батуринського будівництва». Уже наступного року до Глухова запросили відомого італійського архітектора Антоніо Рінальді, уродженця Палермо. Утім, домовленості з ним так і не було досягнуто. Тоді обов'язки гетьманського архітектора взяв на себе Андрій Квасов, який ще з 1748 р. працював за особистим запрошенням Розумовського. За його керівництва у другій половині XVIII ст. Глухів

План Глухівської фортеці, укладений оберквартирмейстером Магнусом фон Ренне (1750 р.)

пережив архітектурний підйом: у місті почали зводити ряд репрезентативних мурованих споруд, серед яких – нова Спасо-Преображенська церква, що подала на місці старого дерев'яного храму, знищеного пожежею 1748 р.

Нова мурована Спасо-Преображенська церква будувалася коштом отамана Генеральної військової артилерії Григорія Кологривого. Зведена у 1765 р. за лінією міських укріплень. За зразки правили Вознесенська церква у м. Коропі та Трьохсвятительська у с. Лемешах (нині Чернігівщина). Це баштоподібні тетраконхові храми з рисами класицизму, із примикаючими чотирма апсидами. Трьохсвятительська церква у с. Лемешах, збудована у 1755 р. коштом братів Олексія та Кирила Розумовських на своїй батьківщині над могилою батька – Григорія Розума. Імена майстрів, які проектували ці храми, залишилися невідомими. Існує припущення, що це міг бути архітектор Андрій Квасов. Окремі українські мистецтвознавці вважають, що церкви мають стилістичні риси, притаманні відомому архітектору І. Григоровичу-Барському. З часом храми у Лемешах та Глухові втратили свою зразкову стилістику через перебудови та прибудови до них теплих церков, які були здійснені з утилітарною метою.

Найвиразнішою будівлею у стилі європейського бароко на теренах Лівобережної України був зведений у Глухові на Веригинському форштаді гетьманський палац К. Розумовського. Будівництво палацу тривало з 1749 р. по 1751 р., оздо-

бловальні роботи завершили в 1757 р.

Глухівський двір Кирила Розумовського був зменшеною копією двору Петербурзького, а палац у Глухові дуже походив на палац К. Розумовського у Перові під Москвою, який проектував та будував Б. Растреллі. Він мав бути українською відповіддю на петербурзькі резиденції: розкішні зали, дзеркала, шовкові шпалери, позолочені меблі. У палаці діяла власна капела, служив капелан, музиканти, сотники, стрільці та пташники. Для охорони гетьмана існував спеціальний кінний загін, який вдягався у зелені гусарські мундири.

Попри те, що К. Розумовський мешкав у Глухові лише в окремі періоди свого гетьманування, його вплив на вигляд і значення міста був колосальними. Він прагнув модернізації, докладав зусиль до розбудови автономії Гетьманщини. Та водночас саме його реформи стали однією з причин ліквідації інституту гетьманства російською імперською владою у 1764 р.

Сучасний Глухів – невелике провінційне місто, однак у його мурованих спорудах і силуетах храмів збереглися риси, що формували вигляд колишньої гетьманської столиці у добу Кирила Розумовського. Планувальні рішення, стильові риси та масштабність забудови відображали наміри Лівобережної України середини XVIII ст. до політичної самостійності, культурної виразності й європейських стандартів міського життя.

Продовження в наступному номері

Надія МІРОШНИЧЕНКО

Вчена секретарка
Національного заповідника
«Глухів»

Глухів кримінальний (перша чверть XX ст.)

Сто років тому Глухів був тихим повітовим містечком – із церквами, базарами, навчальними закладами. Та під шаром буденної провінційної тиші вирувало інше життя: темне, зухвале й подекуди трагічне. Старі газетні шпальта досі шурхотять свідченнями грабунків, шахрайства і жахливих убивств. За кожним коротким рядком – злидні, зламана доля, байдужість чи відчай. У кримінальних історіях, які публікуємо нижче мовою оригіналу, не лише злочини, а й невміння суспільства вчасно побачити людину, що стоїть на краю прірви.

Газета «Рада», 1907 р. «4 октября з Курська до Глухова привезено этап политических, человек з 12. Трое з них в кайдаках. Их подозревают у тому, що вони брали участь в грабуванні жіночого Гамаліївського (Глухівського повіту) монастиря та у вбивстві околodочного надзирателя Мішковського. В'язнів привезли на «очну ставку» до гамаліївських черниць, після чого їх знову одпроважують до Курська.

4 жовтня ранком з наказу п. повітового справника зроблено було трус у кількох глухівських інтелігентів. Під час трусу забрато різні папери, а також різні, навіть легальні, книжки, як от «Политическая Библиотека», безплатний додаток до «Биржевых Ведомостей» то що. Одного з тих, у кого було роблено трус, того ж дня ввечері арештовано і замкнено до глухівської в'язниці».

Газета «Рада», 1908 р. «Останніми часами життя не стає од злодіїв. Не мишає того дня, щоб кого небудь не обікрадено. Оце недавно обікрадено земську лікарню на 25 карб. Поліція кинулась шукати злодіїв і найшла тільки через три дні. Це професійні злодії. Величезний вплив на наших злодіїв має пам'ять відомого Моргуна (убивці генералів Тукових). Про його склались цілі легенди і кожний з його товаришів по «професії» переймає його способи. Почали засновуватись добре організовані банди розбишаки, які «працюють» по цілому повіту.

Оце недавно таке трапилось: поміщик с. Єсмані післав свого хурмана до Глухова, щоб той зробив покупки і дав йому 25 карб. на це. Коли наймит вертав з города, з ярів вибігло чотири чоловіка, відняли покупки і новеньку свиту та й ще мало не вбили. Розбишаки зникли і ніяк їх розшукати не можуть.

А то знов така пригода: два якихсь добродії з'єднали собі візника Садівничого, щоб одвіз їх до Путивля. Другого дня вранці Садівничий виїхав, але ось вже місяць минув, а його нема. Шукають родичі, людей роспитують, шукає й поліція та ніяк не знайдуть. Коли ще пригадати каверзи всяких «максималістів», то Глухів справді робиться якимсь розбишацьким кублом. Та це й зрозуміло. Темнота народна і брак всяких громадських інтересів не можуть появили інших наслідків, а «чтенія» і відозви наших «союзників»

тільки збільшують безладдя й розбій по-дражнюючи низькі людські інстинкти. Перша потреба глухівчан – це просвіта. А у нас «ліга освіти» ледве животіє, нема й «Просвіти», хоч єсть дев'ять членів чернігівської «Просвіти», які лехко могли б заснувати філію у Глухові».

Газета «Рада», 1908 р. «Вранці 20 сентября весь Глухів був стурбований нечуваною подією. На Веригині (так зветься передмістя Глухова) забито мало не всю сем'ю міщанина Азаренка: його мати, жінку і трьох дітей; забито звичайним собі диким камнем. На місце події явилася поліція і чималу народу. Поки що в'яснилось таке, Азаренко колись був прикащиком у горілчаному складі, коли ж останній зачинено, він зостався без шматка хліба з чотирьма маленькими дітьми, матір'ю і жінкою, нездатною до праці. Все, що було можна попродавали, а якась добра душа дурно пустила їх жити в напівзруйнованій халупці. Чим далі, то все гірше діялося; мати й діти почали старцювати, бо злидні дуже вже припекли; що хто дасть ото й їхнє. А тут ще більше лихо спіткало: вся сем'я ослабувала на тиф і опинилася в лікарні. Оце нещодавно їх звідти «виписано», хоч сам Азаренко ще не видужав цілком. Після лікарні нещаслива сем'я зазнала ще більших злиднів, аж доки не покінчила з життям... Вранці Азаренко повзком виліз з хати і оповістив людей, що забито всю сем'ю, опріч його і хлопчика, а хто

Фрагмент плану Глухівського тюремного замку 1837 р. Фонди Національного заповідника «Глухів», н/д 729

вбив – він не знав і як це було не пам'ятає. Його і хлопця арештовано».

Газета «Рада», 1910 р. «На днях трапилася в нас у Глухові така пригода. На вільну посаду земського лікаря в Полковничій Слободі Глухівського повіту подав прохання якийсь добродій. Називав він себе «доктором медицини Олександром Сергієвичом Федоровим». Казав, що скінчив Московський Університет, обороняв дисертацію в Варшавському університеті, і там же у Варшаві мав посаду «старшого ординатора» в лікарні. Спочатку де-кому здавалося дивним, щоб людина з не аби якою освітою, з такої доброї посади, їде в якийсь ведмежий куток. Але цей д-дій повів справу так, що прохання й пропозицію його було прийнято, хоча він замість документів приставив тільки якесь свідоцтво од старшого лікаря Варшавської лікарні та свій паспорт. Коли земська управа телеграфувала в Варшавський університет, де ніби-то лишилися справжні документи «лікаря», щоб ці документи вислали в Глухів, – то прийшла відповідь: «Хай добродій Федоров покаже, коли саме він скінчив університет і коли обороняв дисертацію, бо паперів його знайти не можуть». На цю відповідь «лікаря» сказав: «Я сам все влаштую!»

Тим часом він був вже земським лікарем, хоча ще п. губернатор його не затвердив, де-кого лічив і за порукою одного з пацієнтів одержав з банку 200 карб., забрав наперед своє жалування з земства, набрав з земської аптеки ліків карбованців на 100, позичив грошей ще де-в-кого та й поїхав на свій усячок в Полковничу слободу. Там він позичив 300 карб., грошей у фершала, свого поміщика, пообіцявши йому клопотатись

за нього перед земством, забрав ще крім цього у фершала 141 карб., земських грошей, ніби для передачі земству. Наробивши боргів, цей добродій невідомо куди зник. Учора приїздив фершал до Глухова з заявою до поліції, розшукати того лікаря, як злодія й шахрая. Земство, довідалось хто цей лікар, надіслало телеграму в варшавську лікарню, спитати, чи був там такий лікар. Відповіли, що нема й не було ніколи. Поліція тепер розшукує «лікаря»».

Газета «Красное знамя», 1925 р. «В гор. Глухове раскрыто зверское убийство семьи Волковых, случившееся в середине мая этого года. Убийство произошло при следующих обстоятельствах: гражданин И. Н. Волков, вместе со своей дочерью Марией и ее малолетним сыном возвращался из села Сварково в Глухов через небольшой лесок. Неожиданно на них было произведено нападение, при чем нападавшие стали стрелять в них из нагана, а затем наносят раны холодным оружием. Трупы Волкова, его дочери и ребенка совершенно изуродованы. На головах имеются огнестрельные и резающие раны. У Волкова проломлена грудь и выворочены пальцы на руках. Ребенок убит ударом по голове, а затем труп его был привешен к повозке.

Когда стало известно об убийстве, подозрение в совершении его пало на троих граждан – Григория Матвеевко (быв. муж Марии Волковой), Егора Кулика и Григория Ахременко. Все они были задержаны и при опросе в совершении преступления сознались. При этом Григорий Матвеевко показал, что к убийству он готовился целый год и убил Волковых за то, что народный суд по их иску постановил, чтобы он платил 3 рубля в месяц на воспитание

ребенка бывшей его жене Марии Волковой. Вот за эти 3 рубля он, договорив своих сообщников, и убил всю семью. Все три убийцы заключены под стражу».

Газета «Красное знамя», 1925 р. «Треба прискорити розгляд справи. У місті Глухові 22-го травня цього року було забито громадян Волкових – батька Йвана Павловича, дочку його Марію та хлопчика Йвана – півтора років, сина дочки.

Виїздила на село Губпрокуратура та виявила цілу банду вбивць, на чолі якої стояли брати Матвієнки – Андрій, Грицько та Сергій. Розслідування показало, що всі вбивства, грабунки, підпали й злочини протягом шести років були ділом рук цієї банди. На жаль, слідство йде занадто поволі, – минуло вже чотири місяці, а коли буде суд – невідомо. Треба Прокуратурі прискорити розслідування. Населення Глухівщини надзвичайно цікавиться цією справою, суд треба закінчити на місці в Глухові. Треба показати правду революційного радянського закону. Військор Волков».

Розглянуті дописи з історії Глухова першої чверті ХХ ст. є свідченням глибокої кризи суспільства. Політичні репресії, економічна скрута, брак освіти та слабкість громадських інститутів створювали ідеальні умови для розквіту злочинності. Від політичних арештів до сімейних трагедій, від шахрайства до жорстоких убивств – кожен епізод є відлунням епохи, коли держава втрачала контроль, а люди – надію. Засвідчені в періодиці випадки злочинів у маленькому містечку також відображали загальну нестабільність імперії, що поступово розпадалася і пізніше трансформувалася в нову тоталітарну систему.

Весільна мрія серед архітектурної спадщини

Неля ПІНЧУК

Завідувачка відділу музейної та науково-фондової роботи Національного заповідника «Глухів»

Весілля, що символізує союз жінки й чоловіка і закріплює поєднання назавжди двох люблячих сердець, – красиве, запальне і зворушливе дійство, насичене драматичними подіями, піснями та веселощами. Таким здавна його сприймали в українському сере-

довищі. До нього готувалися, на нього чекали. І запам'ятовували його на довгі роки. Це була одна з головних подій в житті людини, тим більше, що найчастіше шлюб брали раз і назавжди.

Про традиційне українське весілля на Глухівщині вже писала газета «Соборний майдан», № 4, 5 (124, 125) 2024, № 1 (127) 2025. Наша стаття присвячена тенденціям проведення сучасної весільної церемонії, яка також містить і елементи народного традиційного обряду.

Десять років тому вперше у приміщенні пам'ятки архітектури «Садибний

будинок Кочубеїв», де розташована адміністрація Національного заповідника «Глухів» і музей археології, молодята стали на весільний рушник. Співробітники Заповідника з радістю відгукнулись на запит громади щодо такої послуги, адже мали в своєму розпорядженні неабиякий потенціал: професійні кадри; відреставровану пам'ятку архітектури, всередині якої – зал з вишуканим інтер'єром; доглянуту територію. І хоча шлюбна церемонія має лише візуально-естетичний характер (до її проведення молодята офіційно вже отримують свідоцтво про

← шлюб), підготовка до її проведення потребує значних зусиль.

За останнє сторіччя весільний обряд зазнав значних трансформацій під впливом багатьох факторів. Починаючи з середини 2000-х років, молодь схильється до таких елементів під час церемонії, як-от: весільний декор (арка або інша інсталяція), фотосесія, робота відеографа, робота церемоніймейстера (ведучої або ведучого), фуршет. Беручись до такої нової справи, нашим співробітникам потрібно було все це врахувати та узгодити з нареченими. І нам це вдалося: з'явився перший власноруч зроблений декор, був написаний сценарій проведення весільної церемонії, наукова співробітниця Маргарита Мельник (по сумісництву ведуча) чекала на перших наречених. Ними стала молода подружка пара Анатолія та Анастасії Лиманів.

За досить значний період у проведенні весільних церемоній вдосконалювалося надання таких послуг: один вид декору змінився на інший; на території пам'ятки архітектури «Садибний будинок Кочубеїв» з'явилась зона для вуличних декорацій, бесідка для зручних фуршетів, гойдалка для молодят. Новими ведучими стали співробітниця Неля Пінчук та Яна

Щасливі разом. Фото Христини Сущенко

Чернякова. Саме вони започаткували ведення сторінок у соціальних мережах Instagram та Facebook для висвітлення своєї діяльності та в рекламних цілях.

Наші молодята завжди мали нові, цікаві ідеї для проведення урочистості: у когось це був ретро-автомобіль і чотири свідки; хтось писав листи кохання і разом з вином вкладав їх у капсулу часу; хтось виготовляв увесь декор для церемонії власноруч; пам'ятними були моменти, коли наречений співав для нареченої або дитячий хореографічний колектив танком вітав свою керівницю.

Варіацій для втілення бажань наречених сучасна сфера весільних послуг має безліч, тож для створення декору в приміщенні і на території також залучались професійні декоратори. У Глухові креативними та творчими дизайнерами весільного оздоблення були і залишаються Лариса Губар та Ірина Сенченко, які разом з нами всі ці десять років розвивались у своїй справі від перших весільних арок до незрівняних сучасних інсталяцій. Окрім співробітниць

Заповідника, ведучими церемоній були Анна Аносова, Світлана Задорожна (Макаренко), Галина Комендант.

Із традиційного у весільній церемонії залишився рушник, який вишили мати чи бабуса нареченої. Також були весілля, на яких батьки вітали своїх дітей власноруч спеченим короваєм. Дзвін келихів, перший танок, промовляння обітниць, вітання від батьків та гостей – це вже більш сучасні традиції, які зараз дуже часто використовуються під час укладання шлюбу.

Симбіоз традиційного та сучасного. Саме так можна описати весільний обряд на сучасному етапі життя українців. Але спіраль історії невпинно продовжує свій рух, тому останнім часом в Україні набуває популярності весілля, яке все більше поєднує автентичні традиції з сучасними тенденціями. Сподіваємось, що ці прагнення поглиблються, а традиційне українське весілля стане більше правилом, ніж виключенням. Заповідник як інституція культури цілком підтримує такі прагнення.

Традиційні символи весілля: коровай та вишитий рушник

Газета «Соборний майдан»

Засновник — Національний заповідник «Глухів»

Ідентифікатор медіа R 30-02700 у Реєстрі суб'єктів у сфері медіа

Адреса редакції: м.Глухів Сумської обл., вул.Шевченка, 30, тел. 2-35-57, e-mail: dikz@ukr.net

Номер підготовлено у науково-дослідному відділі Заповідника

Верстка Віктора ІСАЄВА

Дата виходу 18.08.2025 р.

Редакція газети «Соборний майдан» запрошує до творчого співробітництва науковців, краєзнавців, любителів старовини

Електронна версія на сайті <http://nz-hlukhiv.com.ua/>

Редакційна колегія

Світлана ЖУКОВА
Надія МІРОШНИЧЕНКО
Людмила АРТЕМОВА
Неля ПІНЧУК
Віктор ІСАЄВ

РОЗПОВСЮДЖУЄТЬСЯ БЕЗКОШТОВНО